

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۷/۲۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۸/۱۱/۱۲

فصلنامه علمی - پژوهشی روان سنجی

دوره هشتم، شماره ۳۲، بهار ۱۳۹۹

صفحات: ۱۴۰ - ۱۲۵

طراحی، اعتبار و روایی سنجی پرسشنامه احساسات در دانشجویان

Study of Reliability ,Validity Feeling scales

نسرین شادمان فرا، دکتر داود معنوی پور، دکتر مجتبی صداقتی فرد^۲

Abstract

In This Present Research By The propose Feeling scales on the basis Intensive short – term dynamic psycholog 340 university students were selected by using multistage random sampling method and were answered to Feeling scals .The Cronbach s alpha coefficient of 60 items questionnaire was %84 . An exploratory factor analysis was performed and principal Component Analysis,using a varimax rotation, extracted 5 factors:Rag,Sad,Guilt,Sexual and Happy feeling. These factors explain 40/65 percent of the total variance of variables Finally percentile norm has been providd. Exploratory Factor analysis has been used to confirm exploratory factors. Result showed Root Mean Squared Error of Approximantion was 0/075 and Minimum Fit function chi-square was 4049/53. Other fitness indices include CFI = 0.85, GFI = 0.66, GFI = 0.64, AGFI = 0.64, NNFI =

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی عملی بودن، اعتبار و روایی پرسشنامه احساسات در دانشجویان انجام شد. تعداد ۳۵۶ دانشجو دانشگاه های آزاد شهر تهران با روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند و پرسشنامه محقق ساخته احساسات ۶۰ سوالی با مقیاس چهار درجه ای لیکرت را تکمیل کردند. نتایج تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد که مقدار ضریب الفای کرونباخ (۰/۸۴) پرسشنامه محقق ساخته از پایایی قابل قبولی برخوردار است. برای بررسی روائی سازه از روش تحلیل مولفه های اصلی استفاده شد. چرخش عامل ها به شیوه واریماکس نشان داد که ساختار نظری پرسشنامه از ۵ عامل احساسات شامل حس خشم، گناه، جنسی، شادی و غم اشباع شده است، که در مجموع (۰/۴۰/۶۵) واریانس کل پرسشنامه احساسات را تبیین میکند. به منظور تایید عامل های استخراج شده از تحلیل عامل تاییدی نیز استفاده شد و نتایج نشان داد که شاخص مطلق برازندگی،

۱. دانشجوی دکتری روان شناسی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

۲. نویسنده مسئول: دانشیار، گروه روان شناسی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

Email: Manavipor53@yahoo.com

۳. استادیار، گروه روان شناسی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

0.84, root mean square error = RMR 0.076, the expected validity index of EVCI = 69/58, which represents a reasonable approximation in the community and confirms the fitness of the 5-factor model of emotion.

Keywords: Reliability , Validity Feeling

ریشه خطای تقریب میانگین مجذورات، برابر (۰/۰۷۵) و شاخص های مجذور فی (۴۰۴۹/۵۳) با درجه آزادی (۱۵۸۵) است و سایر شاخص های برازندگی عبارت است از شاخص برازش تطبیقی $CFI=0/85$ ، شاخص نیکویی برازش $GFI=0/66$ ، شاخص نیکویی برازش تعدیل شده $AGFI=0/64$ ، شاخص نیکویی برازش هنجار نشده $NNFI=0/84$ ، ریشه میانگین مجذور پس $RMR=0/076$ ، شاخص واری روایی مورد انتظار $EVCI=69/58$ ، که بیان کننده تقریب معقولی در جامعه است و برازندگی مدل ۵ عاملی احساسات را تایید می کنند.

واژه های کلیدی: طراحی پرسشنامه، اعتبار، روایی سنجی، احساسات

مقدمه

همه فیلسوفان بزرگ از ارسطو گرفته تا اسپینوزا، از کانت تا جان دیوئی و از برگسون تا راسل در مورد ماهیت احساسات اندیشیده اند و در مورد ریشه ها، نمونها و جایگاه هیجانها در نظام طبیعی زندگی انسان تفکر کرده اند. پیشرفت های نیم قرن اخیر در زمینه روانشناسی^۱ روانکاوی^۲ و طب روانی تنی^۳ نقش احساسات و هیجانات را در سلامت و بیماری افراد بطور دقیق مورد توجه قرار داده است. روانشناسی آکادمیک هم در قالب مفاهیم رو به گسترش خود، به اهمیت درک احساسات پی برده است. (پلاچیک، ۱۹۸۸، رمضان زاده، ۱۳۶۶). نگاه علم روانشناسی در طی ۱۰۰ سال گذشته نسبت به احساسات و توانایی کنترل شان به شکل اعجاب انگیزی تغییر و تحول یافته است. احساسات نه تنها سهم بزرگی در روبرو شدن افراد در مقابل اتفاقات زندگی دارند بلکه نحوه کنترل آن نیز تاثیر بسزایی در ایجاد موقعیت هر فرد در اجتماع پیرامونش دارد. شناخت هر چه بیشتر احساسات و ریشه وجودی شان برای سلامت روانی ما اساسی است (نی، ۲۰۱۷، ترجمه فرجی، ۱۳۹۶).

امروزه مداخلات روانشناختی برای شناخت و کاهش دردها و آلام بشری و تحقق ظرفیت‌ها و توانایی‌های انسان، از موضوعاتی است که فلاسفه، روانشناسان و روانپزشکان به آن می‌پردازند. احساسات و تجارب آسیب‌زا، مسبب مشکلات روانی و جسمانی هستند، ایراز و بیان احساسات بستر شناخت خود و دستیابی به ظرفیت‌ها و توانایی‌های بالقوه را فراهم می‌سازند (دوانلو، ۲۰۱۵). دوانلو بنیان‌گذار روان‌درمانی فشرده کوتاه مدت^۱ است که مجموعه‌ای از دانش نظری، فراروانشناختی و فنی است که با شناسایی و تاکید بر علائم جسمانی متمایز هیجان‌ها، تاکید بر مولفه‌های تجربه واقعی احساسات، شناسایی مسیرهای جسمانی اضطراب، تاکید بر تعارض نیروهای مثبت و منفی و تبیین عصب‌شناختی نوروزها و تغییرات درمانی، مفاهیم پویایی را تعمیق و مرزهای آن‌ها را گسترش داده است. پروفسور دوانلو فرا روانشناسی ناهشیار و روش درمانگری پویایی فشرده و کوتاه مدت را با پذیرش نظریه دوم فروید در خصوص اضطراب و به کارگیری مثلث‌های تعارض و شخص، پایه‌ریزی کرده است. دو مثلث تعارض و شخص برای مفهوم‌سازی کردن تعارضات درون روانی فرد بکار می‌رود. در مثلث تعارض، احساسات و تکانه‌ها بر اساس تجارب آسیب‌زای فرد با اضطراب آمیخته می‌شوند و اضطراب در عضلات مخطط، عضلات صاف و آشوب‌های ادراکی و شناختی متجلی می‌شوند، و سازوکارهای دفاعی (مکانیسم دفاعی اصلی و تاکتیکی) را جهت مهار احساسات اضطراب برانگیز فعال می‌کند (دوانلو، ۱۹۹۹، ترجمه سیگارودی، ۱۳۹۱).

روان‌پویایی روشی در باره شناخت خود، خودمختاری انسان و توانایی فرد در تحقق قابلیت‌هایش در زندگی است و به فرد فرصت کافی جهت تغییرات ساختاری شخصیت و رفتارش می‌دهد (هیکی، ۲۰۱۷، ترجمه معنوی پور، ۱۳۹۷).

یکی از اهداف اصلی روان‌پویایی قادر ساختن فرد به تجربه احساسات واقعی‌اش است. دوانلو سه عنصر را برای احساسات شناسایی کرد و معتقد بود عناصر احساسات می‌بایست برای افراد بیان شود تا در تجارب احساساتش بتواند آنها را لمس کند. احساسات و تکانه‌ها موتور محرکه سیستم درون روانی هستند و قسمت تحتانی مثلث تعارض را تشکیل می‌دهند. احساسات اصلی شامل احساساتی چون لذت و شادی و برانگیختگی، میل جنسی، خشم، غم، سوگ و احساس گناه است (دلاسلوا، ۲۰۰۲، یوسفی لویه و نوربخش، ۱۳۹۱). احساس خشم نظریه روان‌کاوی اصطلاحات مختلفی را در زمینه خشم بکار می‌برد مثل: سادیسم^۲، پرخاشگری، غریزه مرگ، تغییر تنفر، دشمنی و امثال آن و پرخاشگری احتمالاً قدیمی‌ترین انگیزه‌هاست و احتمالاً در آمیب‌های تک

1 Intensive Short – Term Dynamic Psychotherapy (ISTDP)

2 Metapsychology

3 rage

4 sadism

سلولی نیز وجود دارد. هدف خشم این نیست که به فرد توانائی گریز از موقعیت های تهدید آور و آزار دهنده را بدهد، بلکه هدف تخریب و یا عقب زدن آن موقعیت است و بصورت حرکتی چون پا به زمین کوبیدن، فریاد کشیدن و یا اعتصاب، چشمان سرخ شده، سایش دندان ها بر هم، تورم رگ های صورت و گردن و شقیقه ها، گام های محکم و راسخ و غیره تظاهر پیدا میکند (پلاچیک، ترجمه رمضان زاده، ۱۳۶۶). احساس شادی؛ شادی موقعی ظاهر می گردد که فرد به یک هدف ایده آل خود بطور ناگهانی دست یابد و این هیجان برخی اوقات کم و بیش با هیجان عشق به یک معنا به کاررفته است و میتوان گفت که شادی ممکن است به عنوان جزئی از عشق تلقی شود. سریع تر شدن حرکات بدن، پا به زمین کوبیدن، فریاد کشیدن، انبساط عروق و ورگهای سطحی پوست بدن، افزایش دمای بدن و برق زدن چشمان از نشانه شادی است. مکدوگال^۲ (۱۹۲۱) عنوان می کند که شادی از عمل هماهنگ همه احساسات یک شخصیت یکپارچه و کاملاً منسجم ناشی می شود. احساس جنسی^۳ یکی از الگوهای اولیه رفتاری، الگوی تولید مثل است که در نوع انسان ارتباط بسیار نزدیکی با هیجان های شادی و عشق و شهوت دارد. فرآیند انبساط و انقباض قسمتی از بدن و یا تمامی آن بر اساس تنش مکانیکی، شارژ و تخلیه الکتریکی و سست شدن مکانیکی به عنوان نوعی واکنش اساسی همه موجودات زنده تلقی می شود. این کنش به طرق خاص در حرکات قلبی، فعالیت روده ای و رفتار جنسی آشکار می شود. بسیاری از اعمال لذت بخش چون مکیدن، دفع و نزدیکی جنسی بطور طبیعی با حرکات منظمی توأم هستند. در حالات احساس لذت بخش و خوشایند جنسی دمای پوست بدن افزایش می یابد ولی در حالت احساس شرم و گناه و اضطراب کاهش می یابد (هیکی، ۲۰۱۷، معنوی پور، ۱۳۹۶). احساس اندوه و غم؛ در افرادی که از اندوه شدید رنج می برند، آثار ناشی از احساس کمبود و محرومیت را بطور طبیعی می توان مشاهده کرد و غالباً با انجام اعمال خشونت بار و تقریباً جنون آمیز در پی تسکین احساس غم خود هستند، در غم شدت گردش خون کاهش یافته و صورت شان رنگ پریده شده و عضلات شان سست می شود. داروین در مقاله ای نوشت که افراد در غم و شادی خصوصیات متضادی از خود بروز می دهند. بطوریکه در همه احساسات نشاط آفرین، ابروان، پلکها، سوراخهای بینی و گوشه های دهان بالا کشیده شده ولی در احساسات ملال آور عکس این حالتها اتفاق می افتد. احساس گناه^۵: احساس گناه یک هیجان مرکب و دارای دو جز اصلی است که یکی احساس لذت و دیگری احساس ترس است. احساس گناه نتیجه کنش متقابل لذت و ترس و مبتنی بر لذت های ممنوعه است. هر یک از

1happy
2MC Dogul
3psychosexual
4sad
5guilt

هیجان هائی که از ترکیب ترس و یک احساس دیگر ناشی می‌شوند، عامل بازدارنده برخی از اعمال خاص هستند. پس احساس گناه با سایر هیجان‌هائی که یکی از اجزای آن ترس است مثل احساس ناامیدی، اطاعت، شرمساری و نگرانی واضطراب وجه اشتراک دارد. این احساس در ضمن به دلیل داشتن عنصر لذت طلبی با عواطفی همچون غرور، خوش بینی و محبت ارتباط دارد. بنا براین، در افرادی که تمایل به انجام اعمال و واکنش‌های گناه‌آلود دارند ممکن است که تردید و نوساناتی بین برخی از هیجان‌ها مانند اضطراب و خوش بینی، اطاعت و غرور و یا بین ناامیدی و صمیمیت مشاهده کرد (پلاچیک، رمضان زاده، ۱۳۶۶). احساس گناه موتور محرکه بسیاری از آشفتگی‌های انسان است و در قالب نیروی بازدارنده عظیمی در زندگی افراد عمل می‌کند (هیکی، ۲۰۱۷، معنوی پور، ۱۳۹۶). پینکرو همکاران (۱۹۹۷) در پژوهش‌های خود نشان داده‌اند، نوشتن درباره تجارب هیجانی یا آسیب زای شخصی به خودشناسی بیشتر می‌انجامد و بر سلامت فرد، عملکرد تحصیلی و رضایت شغلی تاثیر مطلوبی می‌گذارد. شانه و همکاران (۲۰۰۲) در هفت مطالعه جداگانه دریافتند که افرادی که ادراک و ارزیابی هیجانی بهتری دارند دارای فهم و استدلال بالا در مدیریت خود و دیگران هستند، از حمایت اجتماعی بیشتری برخوردارند و احساس رضایتمندی آنها منجر به سازگاری و تطابق بهتری در آنان می‌شود (کاشانکی، ۱۳۹۵). در روان‌پوشی دوانلو بر اساس مثلث تعارض (احساسات، اضطراب، مکانیسم‌های دفاعی) فرد به درکی از مقاومت، تخریب‌گری و قابلیت خود برای تغییر در زندگی دست می‌یابد (هیکی، ۲۰۱۷، معنوی پور، ۱۳۹۶). در این پژوهش سعی بر آن بود که با توجه به گستردگی مفهوم احساسات و اهمیت آن در زندگی فردی و اجتماعی، ابزاری با شاخص‌های روانسنجی و متناسب با فرهنگ بومی ساخته شود. ساختار اصلی پرسشنامه و گویه‌ها با در نظر گرفتن ۵ حس اصلی خشم، اندوه و غم، جنسی، شادی و گناه و مبتنی بر رویکرد روانپوشی تدوین شده است. اهداف اساسی پژوهش پاسخ به پرسش‌های زیر است: آیا پرسشنامه احساسات از روایی کافی برخوردار است؟ آیا پرسشنامه احساسات از اعتبار کافی برخوردار است؟ پرسشنامه احساسات از چند عامل اشباع شده است؟

روش

روش پژوهش کمی-اکتشافی است. جامعه آماری شامل همه دانشجویان در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ است، که تعداد نفر ۳۵۶ با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. سه واحد دانشگاهی آزاد تهران مرکزی، علوم تحقیقات و تهران جنوب بطور تصادفی ساده بعنوان نمونه انتخاب و از هر واحد دانشگاهی ۹ کلاس بعنوان واحد نمونه‌گیری نهایی انتخاب و در مجموع ۳۵۶ دانشجو به پرسشنامه ۶۰ سوالی در مقیاس چهار درجه‌ای کاملاً درست، درست، غلط و کاملاً غلط پاسخ دادند. برای تعیین میزان اعتبار و همسانی درونی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده

شد و برای تعیین روایی سازه از تحلیل عامل اکتشافی و تحلیل عامل تاییدی استفاده شد. برای دستیابی به ساختار عامل ها از چرخش عامل ها به شیوه واریماکس استفاده شد و برپایه ماتریس ساختار عامل ها، مجموعه سوال هایی که مشترکاً با یک عامل همبسته بودند، استخراج و نامگذاری شدند. جهت توسعه مدل برای عوامل پرسشنامه احساسات و تعیین ساختار عاملی آن بر اساس سنجش احساسات، مدل تحلیل عامل تاییدی با استفاده از نرم افزار لیزرل انجام شد. با تحلیل عامل تاییدی می توان تعیین کرد که آیا مدل ۵ عاملی پرسشنامه احساسات که بر اساس تحلیل عامل اکتشافی بدست آمده، تایید می شود یا نه؟ به منظور بررسی نتایج تحلیل عامل تاییدی از شاخص های برازندگی فاصله اطمینان RMSEA و برازش تطبیقی CFI و ... استفاده شد.

یافته ها

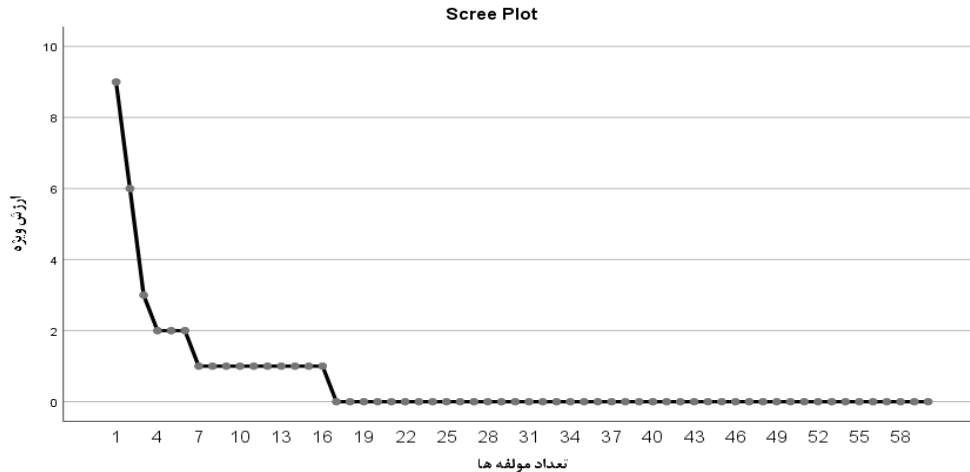
برای تعیین روایی سازه از تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی استفاده شد. برای اجرای تحلیل عاملی رعایت مفروضه های زیر ضروری است: (۱) آزمون کفایت داده ها انجام شد، مقدار کفایت نمونه برداری ۰/۸۱۵ است که نشان دهنده کفایت داده ها و ماتریس همبستگی مبتنی بر داده ها برای ورود به تحلیل عاملی است. مشخصه کرویت بارتلت حاکی از شرایط مناسب اجرای تحلیل عاملی و اینکه ماتریس همبستگی داده ها در جامعه صفر نیست و بین متغیرها در جامعه همبستگی وجود دارد (هومن، ۱۳۹۰). در پژوهش حاضر سطح معناداری مشخصه آزمون بارتلت برابر با ۶۱۳ / ۷۴۲۳ و سطح معناداری ۰/۰۰۱ است، بنابراین می توان ادعا کرد بین متغیرها در جامعه همبستگی وجود دارد.

جدول ۱: آزمون کایزر-مایر-اولکین و نتیجه آزمون بارتلت

مقدار آزمون کیسر (کفایت نمونه برداری)	۰ / ۸۱۵
آزمون کرویت بارتلت	۷۴۲۳ / ۶۱۳
درجه آزادی	۲۲۴
معناداری	۰/۰۰۱

۳) بررسی در باره ماهیت روابط بین متغیرها و دستیابی به تعاریف و نامگذاری عامل ها ضرایب بالاتر از ۰/۳ و گاه بالاتر از ۰/۴ در تعریف عامل ها مهم و بامعنا تلقی می شود. در این پژوهش بار عاملی با ضرایب ۰/۳ به عنوان بار عاملی قابل قبول انتخاب شد. (۴) هر یک از عامل ها حداقل باید متعلق به سه سوال باشد. در این پژوهش هر عامل متعلق به ۱۰ سوال است. لذا بر اساس مقدار

KMO که برابر ۰,۸۱۵ و از ۰,۶ بزرگتر بوده و بیانگر کفایت نمونه برداری است و مشخصه آزمون کرویت بارتلست برابر با ۷۴۲۳,۶۱۳ و سطح معنادار بودن آن کمتر از ۰,۰۰۱ است، بر پایه هر سه ملاک می توان نتیجه گرفت که اجرای تحلیل عاملی بر اساس ماتریس همبستگی حاصل در گروه نمونه مورد مطالعه قابل توجیه خواهد بود.

نمودار ۱: نمودار شیب دار مجموعه سوال های مقیاس احساسات

از نمودار شیب دار ارزش های ویژه نمودار فوق دو مطلب استنباط می شود: ۱- بازوی نمودار در عامل پنجم افقی می شود که حاکی از این است که مجموعه پرسش ها احتمالاً از ۵ عامل اشباع می شود. ۲- سهم عامل اول در واریانس کل متغیرها چشمگیر و از سهم بقیه عامل ها متمایز است.

جدول ۲: مجذور اتو بار عاملی چرخش یافته ۵ عامل با ارزش ویژه بیشتر از یک

عامل	ارزش ویژه	درصد واریانس	درصد تراکمی
۱	۵,۹۸۱	۹,۹۶۸	۹,۹۶۸
۲	۵,۹۰۴	۹,۸۳۹	۱۹,۸۰۷
۳	۵,۱۶۴	۸,۶۰۶	۲۸,۴۱۴
۴	۳,۷۰۱	۶,۱۶۹	۳۴,۵۸۲
۵	۳,۶۴۶	۶,۰۷۶	۴۰,۶۵۹

ارزش ویژه هر عامل (جدول ۲) یعنی مجموع مجذورات بارهای عاملی آن، نشان می‌دهد که عامل تا چه حد در تبیین کل واریانس سوال‌ها سهمیم است. عامل یکم با ارزش ویژه ۵,۹۸۱ و مقدار ۹,۹۶۸ درصد کل واریانس را تبیین می‌کند که بر پایه ویژگی‌های تحلیل مولفه‌های اصلی این عامل بیشترین سهم را در تبیین واریانس کل دارد و هیچ عامل نمی‌تواند واریانس بیشتری را در مقایسه با عامل نخست توجیه کند. عامل پنجم نیز با ارزش ویژه ۳,۶۴۶ و مقدار ۶,۰۷۶ درصد کل واریانس را تبیین می‌کند که کمترین سهم را در تبیین واریانس کل سوالات داراست. با توجه به جدول فوق ۴۰,۶۵۹ درصد کل واریانس توسط سه عامل استخراج شده تبیین شده است. برای رسیدن به ساختار ساده، ۵ عامل اول به روش واریماکس چرخش (جدول ۳) داده شدند.

جدول ۳: ماتریس عامل‌های استخراج شده با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی

بعد از چرخش

سوال	عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم
۳۹	.۷۵۵				
۲۳	.۷۲۹	-.۳۲۲			
۵۸	.۶۷۸				
۲۲	.۶۸۳	-.۴۶۱			
۴۲	.۶۸۲				
۳۸	.۶۴۶				
۳	.۶۳۳				
۱	.۶۲۴			.۳۴۷	
۳۴	.۶۰۳				
۲	.۵۸۴			.۳۹۴	-.۳۵۱
۵۹	.۴۲۱				.۳۸۸
۶۰	.۴۰۲				
۴۹	.۳۲۱				
۲۶		.۷۲۶			
۴۶		.۶۷۴			
۲۵		.۶۴۷			
۴۵		.۶۴۰			
۴۷		.۶۲۵			

۲۹	.۵۹۹		
۲۸	.۵۴۳		
۲۱	.۴۱۸	-.۵۳۹	
۳۲	.۴۹۴		
۳۱	.۴۸۷		
۵۳	.۴۸۷	.۳۷۶	
۷	.۴۶۰		
۱۸	.۳۹۳		.۳۴۷
۱۷	.۳۹۰		
۱۳		.۷۹۶	
۵		.۷۹۴	
۱۰		.۷۴۴	
۱۱		.۷۱۹	
۹		.۷۱۰	
۶		.۶۹۲	
۸		.۴۶۸	
۵۴	.۳۷۲	.۴۹۹	
۱۵		.۴۱۹	
۱۲		.۳۷۴	
۲۷		.۳۶۱	
۳۵	-.۳۲۷	.۳۴۱	
۴	.۳۴۹		.۶۱۳
۳۳			.۵۶۹
۴۳			.۵۵۲
۵۵			.۵۰۷
۴۴			.۶۸۸
۴۸			.۴۷۹
۵۲			.۴۶۷
۵۶			.۴۴۱
۳۶			.۴۳۷

۲۴	.۴۰۰
۱۶	.۳۴۸
۳۷	.۵۶۷
۱۹	.۵۲۰
۲۰	.۴۷۴
۴۰	.۴۴۳
۵۰	.۴۲۷
۵۷	.۴۱۷
۵۱	.۳۹۷
۱۴	.۳۷۶
۴۱	.۳۵۳
*۳۰	

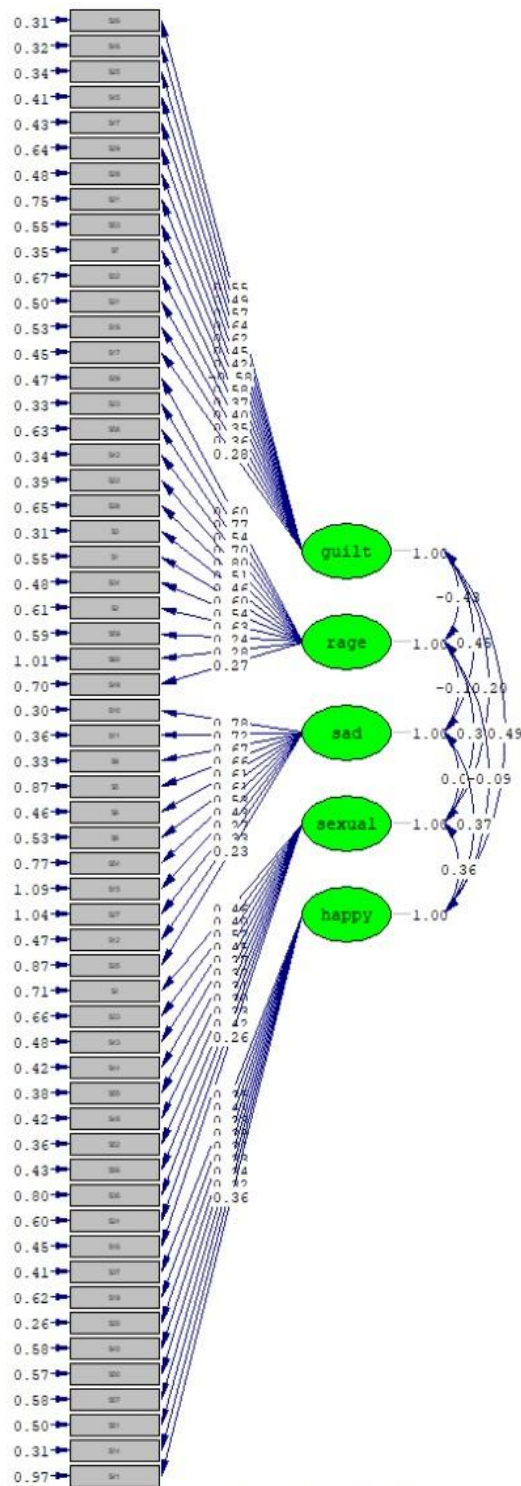
ساختار عامل‌های ۵ گانه بعد از چرخش در جدول (۳) نشان داده شده است. از ارقام جدول موارد زیر استنباط می‌شود: سوال ۳۰ بدون بار عاملی است. سایر سوال‌ها فاقد پیچیدگی است زیرا تنها در یک عامل، بار عاملی قابل توجه دارند. بر پایه ماتریس ساختار عامل‌ها، مجموعه سوال‌هایی که مشترکاً با یک عامل همبسته بودند، به شرح زیر استخراج و نامگذاری گردید: عامل اول با ۱۴ سوال شامل سوال‌های ۲۶، ۴۶، ۴۷، ۴۵، ۲۵، ۲۹، ۲۸، ۲۱، ۳۲، ۳۱، ۵۳، ۷، ۱۸، ۱۷ با این عامل همبستگی بالا داشته که بیانگر احساس گناه است. عامل دوم: با ۱۳ سوال شامل سوال‌های ۲۳، ۲۲، ۵۸، ۴۲، ۳۸، ۳، ۱، ۳۴، ۲، ۵۹، ۶۰، ۴۹ با این عامل همبستگی بالا داشته که بیانگر احساس خشم است. عامل سوم: با ۱۲ سوال شامل سوال‌های ۱۳، ۵، ۱۰، ۱۱، ۹، ۶، ۸، ۵۴، ۱۵، ۱۲، ۲۷، ۳۵ با این عامل همبستگی بالا داشته که بیانگر احساس غم است. عامل چهارم: با ۱۱ سوال شامل سوال‌های ۴، ۳۳، ۴۳، ۵۵، ۴۴، ۴۸، ۵۲، ۵۶، ۳۶، ۲۴، ۱۶ با این عامل همبستگی بالا داشته که بیانگر احساس جنسی است. عامل پنجم: با ۹ سوال شامل سوال‌های ۳۷، ۱۹، ۲۰، ۴۰، ۵۰، ۵۷، ۵۱، ۱۴، ۴۱ با این عامل همبستگی بالا داشته که بیانگر احساس شادی است.

جدول ۴: مقادیر ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس های پرسشنامه ی سنجش احساسات

ضریب آلفای کرونباخ	تعداد سوال	شماره سوال	خرده مقیاس
۰/۸۴	۱۴	۱۸، ۷، ۵۳، ۳۱، ۳۲، ۲۱، ۲۸، ۲۹، ۴۷، ۴۵، ۲۵، ۴۶، ۲۶، ۱۷	عامل ۱: احساس گناه
۰/۸۳	۱۳	۳۹، ۲۳، ۵۸، ۲۲، ۴۲، ۳۸، ۳، ۱، ۳۴، ۲، ۵۹، ۶۰، ۴۹	عامل ۲: احساس خشم
۰/۷۸	۱۲	۳۵، ۲۷، ۱۲، ۱۵، ۵۴، ۸، ۶، ۹، ۱۱، ۱۰، ۵، ۱۳	عامل ۳: احساس غم
۰/۷۳	۱۱	۱۶، ۲۴، ۳۶، ۵۶، ۵۲، ۴۸، ۴۴، ۵۵، ۴۳، ۳۳، ۴	عامل ۴: احساس جنسی
۰/۶۶	۹	۴۱، ۱۴، ۵۱، ۵۷، ۵۰، ۴۰، ۲۰، ۱۹، ۳۷	عامل ۵: احساس شادی

با توجه به آلفای محاسبه شده در جدول ۴ می توان نتیجه گرفت که خرده مقیاس های احساسات از اعتبار خوبی برخوردار است.

تحلیل عامل تاییدی: به منظور توسعه مدلی برای عوامل احساسات و تعیین ساختار عاملی آن بر اساس سنجش احساسات در دانشجویان، مدل تحلیل عامل تاییدی با استفاده از نرم افزار لیزرل انجام واز این طریق می توان تعیین نمود که آیا مدل ۵ عاملی که بر اثر اجرای تحلیل اکتشافی بدست آمده است، تایید می شود یا نه؟ نمودار ۳ نشان دهنده ی نمای کلی آزمون با ۵ عامل استخراج شده است.

Chi-Square=4049.53, df=1585, P-value=0.00000, RMSEA=0.075

++__

نمودار ۲: نمودار ساختار عاملی و ضرایب استاندارد شده مسیر عامل های احساسات

برای بررسی نتایج تحلیل عامل تاییدی از شاخص های برازندگی استفاده شد. براساس نتایج حاصل تحلیل عامل تاییدی، شاخص مطلق برازندگی آن‌ها ریشه خطای تقریب میانگین مجذورات^۱ (RMSEA) برابر (۰/۰۷۵) است که برازندگی تحلیل عامل تاییدی با این شاخص تایید می شود. شاخص های مجذور فی (۴۰۴۹/۵۳) با درجه آزادی (۱۵۸۵) نشان می دهند که این تحلیل برازندگی خوبی دارد و بیان کننده تقریب معقولی در جامعه است. سایر شاخص های برازندگی عبارت است از شاخص برازش تطبیقی^۲ CFI=۰/۸۵، شاخص نیکویی برازش^۳ GFI=۰/۶۶، شاخص نیکویی برازش تعدیل شده^۴ AGFI=۰/۶۴، شاخص نیکویی برازش هنجار نشده^۵ ۰/۸۴، NNFI = ریشه میانگین مجذور پس^۶ RMR=۰/۰۷۶، شاخص واریسی روایی مورد انتظار^۷ EVCI= ۶۹/۵۸، همه این شاخصها برازندگی مدل را تایید می کنند.

بحث و نتیجه گیری

بررسی پژوهش‌ها نشان داد که ابزار تشخیصی براساس استانداردهای قابل قبول روان‌سنجی برای ارزیابی مولفه احساسات یافت نشد. ضریب پایایی و همسانی درونی پرسشنامه احساسات دانشجویان با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه شد. از مجموع ۶۰ سوال طراحی شده پس از چندین مرتبه اصلاح سوال‌ها، ضریب پایایی ۰/۸۴ بدست آمد. بنابراین پرسشنامه پایایی مناسبی دارد. برای بررسی روایی پرسشنامه از تحلیل عامل اکتشافی استفاده شد. ابتدا آزمون کفایت نمونه گیری انجام و مقدار کفایت نمونه گیری ۰/۸۱۵ است که با ۰/۹۹ اطمینان حاکی از این است که داده های پژوهش برای تحلیل عاملی قابلیت مناسبی دارند. تعداد ۵ عامل با ارزش ویژه بیشتر از یک ۰/۴۰/۶۵ از واریانس کل را تبیین می کند، که قدرت تبیین مناسبی برای این آزمون است. برای تعیین همبستگی هر سوال با هر عامل ماتریس همبستگی اولیه بررسی شد. اعداد درون ماتریس همبستگی‌های بیشتر از ۰/۳ بین عامل‌ها و سوال‌ها را نشان می دهد. مقایسه تمامی ضرایب نشان می دهد که ضرایب همبستگی پس از چرخش اصلاح شده‌اند و در بهترین حالت خود قرار گرفته اند. در نهایت تعداد ۶۰ سوال دارای بار عاملی قابل قبولی بودند. جهت ارزیابی صحت محاسبات پیشین، با نرم افزار لیزرل، تحلیل عامل تاییدی نیز انجام شد که بر اساس نتایج حاصل، شاخص مطلق برازندگی آن‌ها ریشه خطای تقریب میانگین مجذورات (RMSEA) برابر (۰/۰۷۵)

1. Root Mean Square Error of Approximation

2. Comparative Fit Index

3. Goodness of Fit Index

4. Adjusted Goodness of Fit Index

5. Non-Normal Fit Index

6. Root Mean Square Residual

7. Expected Cross – Validation Index

است که برزندگی تحلیل عامل تاییدی با این شاخص ها تایید می شود. شاخص های مجذور فی (۴۰۴۹/۵۳) با درجه آزادی (۱۵۸۵) نشان می دهند که این تحلیل برزندگی خوبی دارد. تفسیر ساختار ساده عامل ها که در واقع ترتیب تقدم و تاخر مولفه های احساسات با حداقل بار عاملی ۰/۳ در میان دانشجویان را نشان می دهد، نتایج زیر را بدست داده است: عامل اول با ۱۴ سوال همبستگی قوی دارد که بیانگر احساس گناه است. عامل دوم با ۱۳ سوال همبستگی قوی دارد که بیانگر احساس خشم است. عامل سوم با ۱۲ سوال همبستگی قوی دارد که بیانگر احساس غم است. عامل چهارم با ۱۱ سوال همبستگی قوی دارد که بیانگر احساس جنسی است. عامل پنجم با ۹ سوال همبستگی قوی دارد که بیانگر احساس شادی است. چارچوب نظری مفهوم احساسات براساس رویکرد روانپویشی، مبنای اصلی طراحی و تدوین این پرسشنامه بود که بر ۵ احساس اصلی غم، شادی، جنسی، خشم و گناه تاکید دارد. دوانلو همانند بالبی (۱۹۹۴) معتقد است که دلبستگی به افراد مهم اولیه زندگی برای رشد گبیهی انسان ضروری است. در هسته، یا درون ناهشیار انسان عشق و دلبستگی به این افراد مهم اولیه زندگی وجود دارد. در برخی از انسان ها، عشق و دلبستگی به این افراد مهم اولیه زندگی مختل می شود، که این منجر به احساس های دردناک مانند خشم، گناه و غم و اندوه می گردد (هیکی، ۲۰۱۷، معنوی پور، ۱۳۹۶). احساسات و تکانه ها موتور محرکه سیستم درون روانی هستند و یکی از اهداف اصلی روان پویشی قادر ساختن فرد به تجربه احساسات واقعی اش است (بیبیر و همکاران، ۲۰۱۶، معنوی پور و صداقتی فرد، ۱۳۹۷). دیدگاه روان پویشی فرصت شناخت و تشخیص و تجربه واقعی احساسات اصیل فرد در عمیق ترین و سریع ترین شکل ممکن از طریق غلبه بر مقاومت و شناخت دفاع هایش میسر می شود. هر گاه فرد با احساسات خود به گونه ای سنجیده و واقعی مواجه گردد، قادر خواهد بود که ساختار شخصیتی اش را تغییر داده و به آزادی درونی و خودمختاری رسیده و به تجربه ای تازه از احساس تسلط به خود دست می یابد و شناخت و بیان گفتاری یا روایت گری صادقانه احساسات اعم از مثبت و منفی، فرد را قادر می سازد که از سازوکارهای انطباقی به طور کارآمد و تاثیر گذار در ارتباط با خود و دیگران استفاده کند (دوانلو، ۲۰۱۴).

راه بسیار طولانی برای درک و تصحیح احساسات اصلی انسانی در پیش رو است. درک بیشتر و بهتر ذهنیت های از پیش تعیین شده که پایه و منشا احساسات غیرواقعی دارند باعث میشود که بخش قابل توجهی از نارسایی های روحی بشر شناخته و مهار شوند. احساسات به نظر اغلب انسان ها سرمنشا مشخصی ندارد، ما در حین بروز احساسات مثبت و منفی به هر توجیهی که بتوانیم پناه می بریم. شناختن هیجان ها، احساسات و واکنش های وجودی و دانستن تاریخچه درک آن ها در علم روان شناسی می تواند به تک تک افراد کمک کند که راه های کنترل آن ها را نیز در اختیار داشته باشند (آلن، ۲۰۰۱).

نتایج پژوهش نشان داد که پرسشنامه احساسات بر اساس دیدگاه روان‌پویشی از روائی و اعتبار کافی برخوردار است و می‌توان آن را به عنوان ابزاری برای بررسی و سنجش احساسات در ایران بکار برد و در موقعیت‌های پژوهشی، بالینی و مشاوران و مربیان تربیتی و آموزشی از آن بهره گرفت.

منابع فارسی

- ببیر، آ.ان. (۲۰۱۸). **مفاهیم جدید روان درمانی پویشی فشرده کوتاه مدت دوانلو**. ترجمه داود معنوی پور و مجتبی صدافتی فرد. تهران: ساوالان.
- پلاچیک، روبرت. (۱۹۹۲). **هیجان‌ها**. ترجمه محمودرمضان زاده. تهران: معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی.
- نی، رابرت. (۲۰۱۷). **غلبه بر خشم**. ترجمه مرجان فرجی. ۱۳۹۶. انتشارات رشد. تهران
- دلالسوا، پاتریشیا. (۱۹۹۶). **روان درمانی پویشی کوتاه مدت فشرده**. ترجمه مجید یوسفی لویه و مرتضی نوربخش. (۱۳۹۱). تهران: وانیا.
- دوانلو، حبیب. (۱۹۹۶). **قفل گشائی ناخودآگاه**. ترجمه عنایت سیگارودی. (۱۳۸۹). تهران نشر فردا.
- رمضان‌زاده، فاطمه. (۱۳۹۵). **نقش احساسات انتقالی بر اساس تعهد بهوشیاری و خودشناسی انسجامی**. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.
- کاشانکی، حامد. (۱۳۹۵). **اثر فرو نشانی احساسات با توجه به نقش خودشناسی، بهوشیاری، شفقت خود و خودمهارگری بر علائم جسمانی و روانی**. رساله دکتری تخصصی روانشناسی عمومی. دانشگاه تهران.
- میزر، اس، جی گارینو، ای. (۲۰۰۶). **پژوهش چند متغیری کاربردی**. مترجمان حسن پاشاشریفی و همکاران. (۱۳۹۱) تهران: انتشارات رشد.
- هومن، حیدر علی. (۱۳۹۰). **داده‌های چند متغیری در پژوهش رفتاری**. تهران: نشر پارسا.
- هیکی، کاترین. (۲۰۱۷). **روان درمانی پویشی فشرده کوتاه مدت دوانلو**. ترجمه داود معنوی پور. تهران: ساوالان.

References

- Davanloo, H. (1990). **Unlocking the unconscious**. New York : Wiley.
- Davanloo, H . (2000). **Intensive short – term dynamic psychotherapy**, New York : Wiley
- Della selva , P . (2013) . **Intensive short – term dynamic psychotherapy**, New York : Wiley
- Freud , S, (1922) . **Beyond pleasure principle** . London : Hogarth

McDougal , W . (1928) . **Emotion and feeling distinguished . In M,L,Reymert (Ed) , . Emotions and feelings : The Wittenberg Symposiu . Worcester, Mass: Clark Univ.**

Davanloo,H. (2015) . **TheMonyreal Closed Circuit Programe. Montreal.**

Allen.D. (2001). **Getting things done:the art of strees-free productivity.** New York:Viking Press..